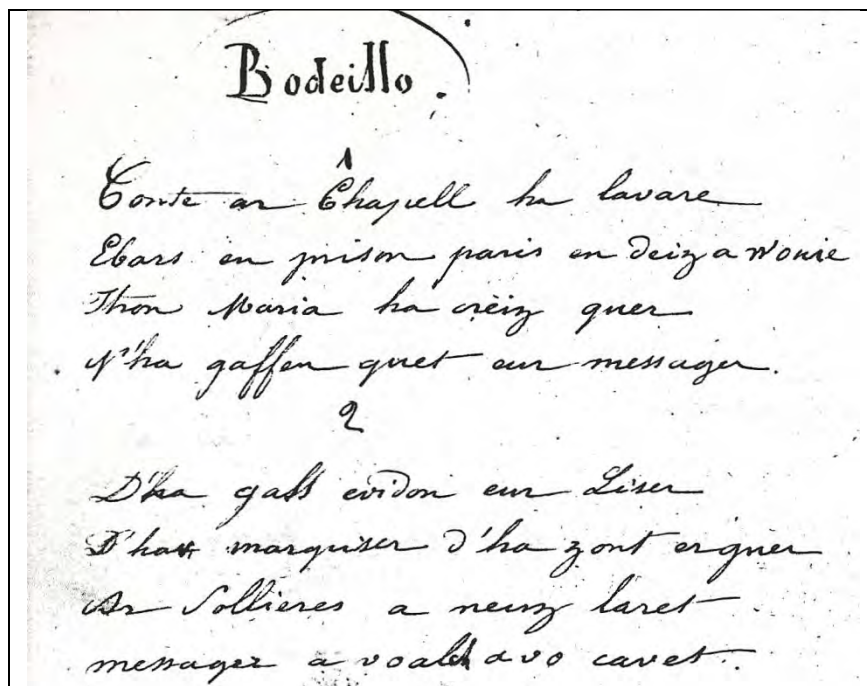

[59v]	Bodeillo
1.	1 Conte ar Chapelle ha lavare Ebars en prison paris en deiz a wouie Itron Maria ha crèiz quer N'ha gaffen quet eur messenger.
5.	2 D'ha gass evidon eur Liser D'har marquises d'ha zont er guer Ar Sollieres a neuz laret messenger a voalch a vo cavet.
10.	3 P'ha arru ar messenger eur Bodeillo He woa an danc ho vont en dro Dibonjour a joa er maner man Ar marquises pelac'h a man
15.	4 Ar Marquises he vel m'ha clevas d'a toul an nor ha tigargas Mar eo ar marquises he clesquet Credet eo outi he parlantet.

Bodeillo¹⁴

- [1] *Le comte des Chapelles disait / En la prison de Paris, un jour / « Notre-Dame-Marie-du-Kreiz-Kêr / Ne trouverais-je pas un messenger ?*
- [5] *Qu'il envoie, pour moi, une lettre / [Demandant] à la marquise de venir en ville » / La geôlière a dit / « On trouvera suffisamment de messagers »*
- *Quand le messenger arriva à Bodeillo / [10] Les danses allaient bon train / « Bonjour et joie en ce manoir / Où se trouve la marquise ? »*
- *La marquise en l'entendant / Accourut au seuil de la porte / [15] « Si c'est la marquise que vous cherchez / Sachez que c'est à elle que vous parlez »*

¹⁴ Troidigezh kinniget ganimp.

Notennoù lenn : Dishañval eo skritur an hini eo bet eilskrivet ar werz-mañ gantañ diouzh hini an Itron de Saint-Prix. Anat eo ez eo ganti e oa bet ouzhpennet ur c'houblad ha difaziet geriennoù 'zo amañ hag ahont ; **gw. 8** <a voalc'h> : ouzhpennet e oa bet an div lizherenn diwezhañ <ch> gant an Itron de Saint-Prix ; **gw. 9** <arru> : adc'hraet eo bet an <a> war ul lizherenn all, marteze un <h> ; <eur Bodeillo> : <er Bot-Ilio> e *GBI. 1*, p. 458 ; **gw. 10** <ho vont en dro> : skrivet <d'ha vont> da gentañ, e oa bet difaziet (gant an Itron de Saint-Prix) en ur varennañ al lizherenn <d'> hag en ur adober al lizherenn <o> war an <a> ; al lizherenn <e> eus ar ger <en dro> a oa bet skrivet war un <a> ; **gw. 12** <pelac'h> : skrivet <pelac'he> da gentañ, ha kemmet en ur varennañ lizherenn <e> e zibenn.

Notennoù all : <Bodeillo> : kemmesket e oa bet an anv-lec'h « Bodeillo¹⁵ », anv ur maner eus Pestivien, gant an anv-lec'h « Bodigneau », e-lec'h ma oa o vevañ Renée de Kerc'hoent, c'hoar-gaer François de Rosmadec, Kont ar Chapel. An anv-mañ a oa bet kemmesket ha distummet ivez, evit dont da vezañ « Contrechapel » gant ul lodenn eus ar ganerien (« Les chanteurs, fidèles à leur habitude de défigurer les noms propres, prononcent presque tous Contrechapel » a lâar un notenn skrivet gant Luzel, *GBI. 1*, p. 462).

[60r]	5
20.	Ar marquises he lavare E liserou evel m'ha croge arretet zonerien ho danc ho Son Glac'har awoualc'h zo em halon

¹⁵ LUZEL, *GBI. 1*, p. 458 : « D'après M. de La Villemarqué, et ses raisons me paraissent bonnes, ce serait Bodigneau, maison noble des environs de Quimper ; mais mon chanteur tenait pour Bodilio, en Pestivien (Côtes-du-Nord) ».

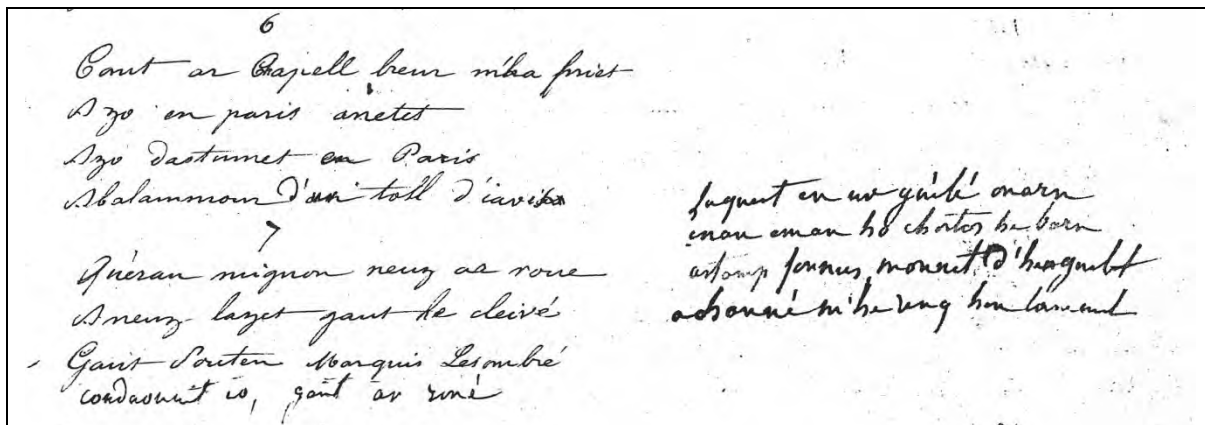
	6
	Comt ar Chapell breur m'ha friet A zo en paris arretet A zo dastumet en Paris Abalammour d'ur toll d'iavis
25.	[6 bis]
	Laqueet en ur guélé ouarn enau eman ho chortos he barn astomp fonnus monnet d'hen guelet achanné m'he renq hen lammel
30.	7
	Quéran mignon neuz ar roue Aneuz lazet gant he cleivé Gant souten Marquis Lesombré condaonnet eo, gant ar roué
35.	8
	Dre m'ha avanç gant ar liser Poursué he palaffrenier Lequet ar quesec dindan ar c'hoche Vit m'ar affomp d'ha Baris en Post

- *La marquise disait / En prenant les lettres / « Cessez, musiciens, vos danses et vos chants / [20] Mon cœur est assez chagriné*
- *Le comte des Chapelles, le frère de mon époux / A été arrêté à Paris / Est emprisonné à Paris / A cause d'un coup malencontreux*
- *[25] Placé dans un lit de fer / Il attend là son jugement / Hâtons-nous vite d'aller le voir / De cet endroit, il me faut le sortir*
- *Le meilleur ami du roi / [30] Il a tué de son épée / Avec l'aide du marquis de Lesombré / Le roi l'a condamné »*
- *En avançant dans la lecture de la lettre / Elle commandait à son palefrenier / [35] « Attelez les chevaux / Que nous prenions poste à Paris*

Notennoù lenn : gw. 18 <E liserou> : diaes eo da c'houzout hag-eñ e talv deroù ar werzenn-mañ « he lizheroù » pe « el lizheroù » ; <croge> : an div lizherenn gentañ a hañval bezañ bet adskrivet war lizherennoù all ; **gw. 23** <en Paris> pe <en Paris> ; **gw. 24** <d'ur toll> : adskrivet e oa bet <ur > war ar ger-mell strizh <an> gant an Itron de Saint-Prix ; <d'iavis> : skrivet <d'iaveas> da gentañ ha kemmet en ur adskrivañ al lizherennoù <is> war an dibenn <eas> ; **gw. 25-28** ouzhpennet e oa bet ar c'houblad-mañ gant an Itron de Saint-Prix, er marz

dehoù. Lakaat a raio Joseph Ollivier an niverenn « 6 bis » dezhañ. Etre ar c’houblad 7 hag ar c’houblad 8 e oa bet eilskrivet gant Penguern en Ds. 92 ; **gw. 27** <astomp> pe <astamp> ; **gw. 28** <lammel> : lennet <lammet> gant Joseph Ollivier (Ds. 987, p. 134) ; **gw. 32** ouzhpennet ha skrivet e oa bet ar werzenn-mañ gant an Itron de Saint-Prix (disheñvel e oa he fluenn diouzh an hini implijet ganti evit skrivañ ar c’houblad [6 bis]) ; **gw. 34** <palaffrenier> : an eil <a> a zo skrivet war ul <l> ; **gw. 36** skrivet <Paris> da gentañ e oa bet adc’hraet ar war an <P> ; <Post> : kinniget gant douetañs : ar <P> a zo war ul lizherenn all, marteze un <h>.

Notennoù all : gw. 25 <Laqueet en ur guélé ouarn> : e *Kontadenn Jozebig* Jean-Louis Rolland eo en ur gwele houarn e vo tapet Merlin¹⁶ : « Ha petra a vank deoc’h er mod-se, neuze [evit tapout Merlin] ? – A, Sir, ur gwele houarn klozet tro-dizro, gant ur stalaf, ha n’eus forzh petra a yelo ennañ a serro e-unan ».

[60v]	9
40.	N'ha p'ha squiffen eur marc'h bep cament M'he aruo d'he Paris quen cousquet "Comt ar Chapell e goulènè "En prison Paris an deiz se.
	10
	Petra nevez zo a Paris en deiz man P'ha grèn ma c'ham dindanon ar guis man "Eur c'harros azo d'ha vont aman "ha daouzec cloc'h aour zo outan.
45.	11
	aru ma c'houar caer ar marquises Bremahic Souden m'he yello émais Onnez a zo d'him eur c'hoar quér

¹⁶ Jeff PHILIPPE, *War roudoù Merlin e Breizh*, p. 31.

50.	<p style="text-align: center;">Evidon aneuz quited he maner</p> <p style="text-align: center;">12</p> <p>Ar Marquises a lavarè d'han hostelliri bras p'ha disquenè Lequet ma quesez er marchaussi Goloed he gant tapissiri</p>
-----	--

- *Fatiguerais-je un cheval à chaque pas / J'arriverai à Paris, avant le coucher* » / *Le comte des Chapelles demandait / [40] En la prison de Paris, ce jour-là*
- « *Qu'y a-t-il de nouveau à Paris, en ce jour / Pour que tremble ma chambre, ainsi, sous moi ?* » / « *Un carrosse arrive ici / Equipé de douze cloches d'or* »
- *[45] « Ma belle-sœur la marquise arrive / Je sortirai très bientôt / Elle est pour moi une chère sœur / Pour moi, elle a quitté son manoir »*
- *La marquise disait / [50] Lorsqu'elle descendait à la grande auberge / « Mettez mes chevaux à l'écurie / Couvrez-les d'une couverture*

Notennoù lenn : gw. 38 <Paris> : skrivet <paris> da gentañ eo bet difaziet en ur adskrivañ ur <P> ; gw. 39 <Chapell> : skrivet <Chappell> da gentañ ha difaziet en ur varennañ an eil <p> ; <goulenè> : skrivet <goulenèt> ha difaziet en ur varennañ al lizherenn diwezhañ ; gw. 49 <lavarè> : <lavarèt> da gentañ ; gw. 50 <disquenè> : <disquenèt> da gentañ ; gw. 52 <Goloed he> : ouzhpennet e oa bet <he> gant an Itron de Saint-Prix, a-us d'al linenn, etre <Goloet> ha <gant>.

[61r]	<p style="text-align: center;">13</p> <p>Entre Paris ac Bodeillo Azo eur cant leo p'he woar dro M'he meuz hi graët gand m'ha roncet ne meit tri bred n'ho neuz debet</p>
55.	<p style="text-align: center;">14</p> <p>Ar Marquises e Lavare Bars ar pales p'ha n'antré Bonjour Roue ac rouannes M'he a zo deud d'ho guelt d'ho pales</p>
60.	<p style="text-align: center;">15</p> <p>Comt ar Chapell breur m ha fried A zo gant ac'hu dastumet D'ha paia he rançon m'he zo d'heuët ac he credan he vo, d'hin rentet</p>

65.	<p>16</p> <p>Ar Rouannes p'ha er clevas D'har marquises ar respontas Divesan mad oc'h n'hom gavet Sing ar Roue a zo roet</p>
-----	--

- *Entre Paris et Bodeillo / Il y a environ cent lieues / [55] Je les ai parcourus avec mes chevaux / Ils n'ont reçu que trois repas »*
- *La marquise disait / En entrant dans le palais / « Bonjour roi et reine / [60] Je suis venu vous voir en votre palais*
- *Le comte des Chapelles, le frère de mon mari / A été emprisonné par vous / Je suis venu payer sa rançon / Et je crois qu'il me sera rendu »*
- *[65] La reine, lorsqu'elle l'entendit / Répondit à la marquise / « Vous arrivez bien tard / Le sceau du roi a été donné »*

Notennoù lenn : **gw. 54** <leo> : adskrivet e oa bet al lizherennoù <eo> war lizherennoù all ; **gw. 55** <roncet> : difaziet e oa bet dibenn <et> ar ger-mañ gant an Itron de Saint-Prix en ur adskrivañ an div lizherenn-mañ war al lizherennoù <ies> ; **gw. 63** <paia> : ger skrivet <baiva> da gentañ ha kemmet gant an Itron de Saint-Prix ; <m'he> : skrivet <me> ha kemmet gant an Itron de Saint-Prix ; **gw. 64** skrivet e oa bet ar werzenn-mañ en he fezh gant an Itron de Saint-Prix ; **gw. 65** <p'ha er> : skrivet <pa neuz> da gentañ ha kemmet gant an Itron de Saint-Prix en ur adskrivañ al lizherennoù <ha> war al lizherenn <a> hag en ur skrivañ ar ger <er> a-us d'ar ger barennet <neuz> ; **gw. 67** <n'hom> : ger skrivet gant an Itron de Saint-Prix a-us d'ar ger barennet <hom>.

[61v]	<p>19</p> <p>T'he n'ha noud emeuz eur treitoures Ha t'he m'ha c'hiniter compes Car n'ha c'houstefe quet d'him pem quennec Caout buez ar permoquet</p>
70.	<p>20</p> <p>D'ha maro m'ha breur vigé quirrec M'ha n'ha vige quet arruet N'ha voa quet har guer peur Laret Ar Permorquet zo discarret.</p>
75.	<p>21</p> <p>Ar Roue ha lavare Dar marquises ac he salude</p>

80.	<p style="text-align: center;">Comt ar Capell zo escuset Queset an gannac'h par geffet</p> <p style="text-align: center;">22</p> <p style="text-align: center;">Ar marquises he lavare D'ar comt ar chapell en deiz se O m'ha breur caër nompt preparet Gann'him d'ha Bodeillo he teuffet</p>
-----	---

- *« Toi, tu n'es qu'une traîtresse / [70] Et toi ma cousine germaine / Car il ne me coûterait pas cinq sous / Pour avoir la vie du permoquet*
- *De la mort de mon frère, il serait responsable / Si je n'étais pas arrivée » / [75] Elle n'avait pas fini sa phrase / Le Permoquet est abattu*
- *Le roi disait / A la marquise et la saluait / « Le comte des Chapelles est excusé / [80] Qu'il parte avec vous quand vous voudrez »*
- *La marquise disait / Au comte des Chapelles ce jour-là / « Oh ! Mon beau-frère, préparez-vous / Vous viendrez avec moi à Bodeillo*

Notennoù lenn : gw. 69 <emeuz> : kinniget gant douetañs, lennet <emeiz> gant Joseph Ollivier (p. 136), ha marteze, da vezañ komprenet evel ar ger « nemet » ; gw. 77 barennet e oa bet ar gerioù <d'ha ~~marquises~~> e dibenn ar werzenn ; gw. 78 <ac he salude> : <he> a zo bet adskrivet gant an Itron de Saint-Prix war ur ger all ; ur ger barennet <de> a zo etre <he> ha <salude> ; gw. 84 <teuffet> : skrivet <teffet> da gentañ eo bet difaziet en ur ouzhpennañ al lizherenn<u> a-us d'ar ger-mañ.

Notennoù all : Tremenn a ra ar werz-mañ eus ar c'houblad 16 d'ar c'houblad 19, hag e teu diaes-diaes da gompren an istor : ul lodenn eus ar werz a dle mankout amañ.

[62r]	<p style="text-align: center;">23</p>
85.	<p style="text-align: center;">Ac he squiffen eur marc'h bet camen N'hy yello da Bodeillo da cousquet Enau evim eurus pell deuz eur Trone</p>
88.	<p style="text-align: center;">Leac'h a neuz nemet trahison.</p>

- *[85] Et devrais-je fatiguer un cheval à chaque pas / Nous arriverons à Bodeillo pour dormir / Là-bas nous serons heureux, loin du trône / [88] Où il n'y a que trahison »*

Notennoù lenn : gw. 85 <eur> : ger adskrivet war un all, dilennapl ; gw. 86 <N'hy> : adskrivet war ur ger all, marteze <n'hi> ; gw. 87 <pell> : ger skrivet <pelle> da gentañ ; gw. 88 <Leac'h> : skrivet <Leac'he> da gentañ.

Notennoù all : E stummoù 'zo eus ar werz-mañ e weler Kont ar Chapel retorn da v/Bodigneau gant e c'hoar-gaer yac'h ha dibistig. E stummoù all, evel hini ar *Barzaz-Breiz*, e heuilh danevell ar werz ar fedoù istorel ha dibennet eo ar prizoniad evel ma oa c'hoarvezet dezhañ e gwirionez.

Malrieu, niv. 0039 – Kont ar Chapel en deus lazhet paj ar roue

STUMM ORIN	
An Itron de Saint-Prix	- Bodeillo (Ds. 1, f. 59v-62r)

EILSKRIDOU	
Penguern	- Bodeillo (Ds. 92, f. 9v-13v ; <i>Gwerin</i> 8, p. 25-29)
J. Ollivier	- Bodeillo (Ds. 987, p. 133-136)
I. an Diberder	- Bodeillo (Kaier 1, p. 80 ; eilskrid diwar Ds. 987 Joseph Ollivier)

STUMMOU ALL	
Penguern	- Contrechapel (Ds.111, f. 64v-68v)
Kervarker	- <i>ASBB</i> (p. 67-68) : - ar pagik bodinio & adstumm (Karned 1, p. 34-36 & 121) - Bodelio (Karned 2, p. 196-199) - [Pagik Bodinio zo mac'het] (Karned 2, p. 200-202) - Ar c'hontez Bodelio (Karned 2, p. 216-217) - Floc'h Loeiz Trizek / Le page de Louis XIII (<i>Barzaz-Breiz</i> , p. 301-309 ; rannyezh Kerne ; embannadur kentañ : 1867)
Luzel	- Komt ar Chapel / Le comte Des Chapelles (<i>GBI.1</i> , p. 456-463 ; kanet gant Garandel – Kerarborn – 1844) - Contrechapel / Komt ar Chapel (<i>Enklask Fortoul</i> ; t. 2, niv. 55, p. 784-785 ; troidigezh nemetken)
I. an Diberder	- Ur passagér èl ur marquiz (<i>Chansons populaires bretonnes</i> – Baod)

L. Le Guennec (studiadenn)	- Komt ar Chapel (<i>Choses et gens de Bretagne</i> , p. 117-120)
-------------------------------	---

Disklêriadurioù

Diwar darvoudoù istorel¹⁷, c'hoarvezet e 1627, e oa bet savet ar werz-mañ. « Kont ar Chapel » 'oa François de Rosmadec, baron Des Chapelles, e anv. Breur e oa da Sébastien, markiz a Rosmadec, baron Molac. Hemañ, dimezet da Renée de Kerc'hoent abaoe 1616, a oa o vevañ e kastell Bodigneau, e parrez Kloar-Fouenan, e Kerne-Izel.

Etre 1588 ha 1608 e oa bet tost da 10 000 a dudjentil oc'h en em lazhañ e Bro-Frañs¹⁸. Alese e oa bet difennet groñs gant Loeiz XIII da droc'hañ an akuilhetenn e Bro-C'hall hag un edit a oa bet embannet gant Richelieu d'an 2 a Vezheven 1626.

Daoust d'al lezenn-se en devoa eilet François de Rosmadec e genderv, François de Montmorency-Bouteville, a-enep da François de Bussy-d'Amboise (lazhet e oa bet hemañ gant Bouteville) ha da Guy d'Harcourt-Beuvron. E Pariz, war Blasenn ar Roue (« *Place Royale* ») d'an 12 a viz Mae, e oa c'hoarvezet kement-mañ, ha tapet hag arestet e oa bet François de Rosmadec ha François de Montmorency-Bouteville pa oant o klask tec'hout betek Bro Flandrez. Ur mizvezh goude, d'an 22¹⁹ a viz Mezheven, e oant dibennet er « Place de Grève ».

Anavezet ha brudet e oa François de Montmorency-Bouteville evit bezañ bet techet da vont da glask troc'hañ an akuilhetenn gant tudjentil all eus an noblañs a-ziagent : e 1624 e oa a-enep d'ar c'hont de Pont-Gibaut an hini eo en devoa klasket afer, hag e 1625, e lazhas ar c'hont de Thorigui. En abeg da gement-se e oa bet barnet gant François de Rosmadec da vezañ dibennet emichañs. Dav eo menegiñ ivez ne oa ket bet biskoazh ken kalet, barn ar roue evit unan bennak all eus an noblañs tapet o troc'hañ an akuilhetenn : ur skouer e oa bet an afer-mañ e rouantelezh Bro-C'hall.

Er werz-mañ e weler e oa bet kemennet Renée de Kerc'hoent, c'hoar-gaer François de Rosmadec, gant ur mesajer hag e oa bet pedet gant hemañ da vont da b/Pariz d'e zieubiñ. Stumm ar *Barzaz-Breiz* a zo resisoc'h, pa ro da c'hoût e oa ar mesajer-se, un den eus ur familh a Vro-Leon, hini ar Penfentenyo : ar familh a zeuas da vezañ perc'henn war domani Bodigneau pelloc'h, e 1680.

Adkavet e vo lajad « ar veaj » (ar c'hoar-gaer o vont da b/Pariz) en ur werz all da vihanañ atav, an hini savet diwar-benn marv markiz Gwerrand (Ds. 2 Saint-Prix / *Testament Marquis Guerrand*) : er werz-se (savet tro 1669, hervez Louis Le Guennec) ne oa ket ar c'hoar-gaer, met gwreg ar markiz an hini a oa bet pedet da vont davet he fried war e dremenvan.

¹⁷ Dezrevell ar fedoù istorel-mañ a zo tennet eus pennad-skrid Louis Le Guennec, « Châteaux et gentilhommières », adembannet e *Choses et gens de Bretagne*, p. 117-120. & *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques, et autres anciens monuments, depuis la naissance de Jésus-Christ*, Paris, 1818, t. 3, p. 194.

¹⁸ Pierre LACAZE, *En garde, du duel à l'escrime*, Paris, Gallimard Découverte, 1991, p. 37.

¹⁹ D'an 21 a Vezheven, hervez darn all.

Mont davet roue ha rouanez Bro-C'hall (evit displegañ e afer ha goull an aotre da vale e pep lec'h eus ar rouantelezh) a zo stankoc'h c'hoazh er gwerzioù (Ds. 2 Saint-Prix / *Baron Nevet*) kenkoulz hag er c'hontadennoù.

Hañvaliñ a ra ar stumm o tont eus dastumadenn an Itron de Saint-Prix eus *Bodeillo* bezañ bet kontammet gant ur werz all, ha bezañ diglok ivez marteze : tudenn ar « Permoquet » a zeu war wel en istor hep abeg ebet. Alese e teu diaesoc'h-diaesañ da gompren an istor.

Meur a werz, savet e penn-kentañ ar XVII^{vet} kantved, a zeue he zem diwar un tabut savet etre daou denjentil. Skouerioù e-leizh a zo er dastumadennoù a zo deuet betek ennomp, hag e labour dastum an Itron de Saint-Prix e kavomp meur a hini o kontañ dimp un darvoud eus ar sort : gwerzioù evel *Pennanguer*, *Kerveguen hag an Tourellou*. Er werz *Cloarec Lambaul* (daoust d'ar c'hloareg yaouank-mañ bezañ bet lazhet dre drubarderezh gant ar markiz a-benn ar fin) e nac'has ar c'hloareg dic'houinañ e gleze, pa gave gwelloc'h dezhañ gouren gant markiz Gwerrand (pe gant e benn-bazh, hervez ar stummoù) pa oa mab ur peizant nemetken : diskouez a ra kement-mañ e oa « troc'hañ an akuilhetenn » tra an dudjentil nemetken.